

نقش بهائیت در شبه قاره و مقابله علمای مکتب دیوبندی

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ایران و تشکیل نقطه آمل تمامی اندیشمندان جهان تشیع، فعالیت کینه توزانه دشمنان نیز مضاعف شد و بهترین روش برای مقابله با همگرایی جهان اسلام را در ایجاد اختلاف، سوء ظن و تهمت‌های ناروا بین مذاهب اسلامی یافتند.

تأملاتی در روشهای استکبار جهانی برای اسلام ستیزی

خبرگزاری رسا - پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ایران و تشکیل نقطه آمل تمامی اندیشمندان جهان تشیع، فعالیت کینه توزانه دشمنان نیز مضاعف شد و بهترین روش برای مقابله با همگرایی جهان اسلام را در ایجاد اختلاف، سوء ظن و تهمت‌های ناروا بین مذاهب اسلامی یافتند.

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ایران و تشکیل نقطه آمل تمامی اندیشمندان جهان تشیع، فعالیت کینه توزانه دشمنان نیز مضاعف شده و بهترین روش برای مقابله با همگرایی جهان اسلام را در ایجاد اختلاف، سوء ظن و تهمت‌های ناروا بین مذاهب اسلامی یافته‌اند، این فعالیت دشمنان را حس حسادت گروهی از افراد منتسب به برخی دیگر از فرق اسلامی نسبت به موفقیت های تشیع تکمیل کرد و گاه توطئه، به اندازه ای کارساز می گردد که تیغ تکفیر بر پیکر امت اسلامی انداخته و آن را می خراشد.

بی شک اگر نحلّه ها و مذاهب اسلامی راه و روش قرآن را در پیش بگیرند و از تعصبات کور فرقه ای بر حذر باشند؛ از یک سو بسیاری از توهّمات القا شده توسط دشمنان خنثی می شود و از سوی دیگر به برکت تبیین واقعی آموزه های مذاهب اسلامی، انتخاب برای مخاطبان آسان می گردد.

خاستگاه اصلی دیوبند شبه قاره هند بوده

یکی از فرقه های مهم در بین مسلمانان مکتب دیوبند است که که خاستگاه اصلی آن شبه قاره هند بوده و بعض گروه های افراطی از جمله سپاه صحابه و لشکر جهنگوی در پاکستان خود را منتسب به این گرایش فکری می دانند. یکی از مهمترین دشمنان وهابیت در شبه قاره برخی از علمای مکتب دیوبند بوده اند

علی رغم اینکه بنیان گذاران این مکتب دیدگاه های معتدلی دارند؛ این اندیشه در طول تاریخ در قرائت های خود دچار افراط و تفریط هایی شده است، با وجود آنکه مکتب دیوبند تفاوت های بسیاری با وهابیت دارد و یکی از مهمترین دشمنان وهابیت در شبه قاره برخی از علمای مکتب دیوبند بوده اند که مقالات و کتب متعددی بر علیه وهابیت نیز نوشته اند؛ بعضی این منظومه ی فکری را به وهابیت منتسب دانسته اند.

هند؛ خاستگاه و محل تضارب آرا و افکار بسیاری از اندیشه های سیاسی، اعتقادی و کلامی

در عصر حاضر منطقه شبه قاره هند دارای نقش با اهمیتی در معادلات جهان اسلام شده است، این منطقه علاوه بر آنکه یکی از قطب های جمعیتی جهان است، خاستگاه و محل تضارب آرا و افکار بسیاری از اندیشه های سیاسی، اعتقادی و کلامی نیز هست. در این منطقه رمی به کفر و ارتداد امری آسان تلقی می شود و گاه بر اثر اختلافات فرعی فقهی، مذهبی و کلامی؛ گرایشی به وسیله ی دیگری به کفر و زندقه متهم می شود.

پاکستان پس از استقلال پاکستان کانون بحران های شبه قاره

پس از استقلال پاکستان، این منطقه کانون بحران های شبه قاره شد و اکنون در پاکستان خشونت ها و درگیری های خون بار بیش از سایر کشور های اسلامی دیده می شود و وجود احزاب مختلف که ریشه مذهبی دارند و گروه های تروریستی مذهبی که تنها هدفشان از بین بردن فیزیکی مخالفان است از جمله خصوصیات منحصر به فرد این کشور است.

پیوند های فرهنگی، مذهبی، اجتماعی و سیاسی مناطق مرزی شرق و جنوب شرق جمهوری اسلامی ایران با این کشور شناخت پاکستان را ضروری می بخشد

اما آنچه شناخت پاکستان و آشنایی با گرایش های مختلف موجود در آن را ضروری می کند، پیوند های فرهنگی، مذهبی، اجتماعی و سیاسی مناطق مرزی شرق و جنوب شرق جمهوری اسلامی ایران با این کشور است، بدین معنی که جامعه اهل سنت سیستان بلوچستان بخش اعظمی از خراسان تحت تاثیر مستقیم آموزه های مستقیم آموزه های مذهبی پاکستان هستند و گرایشات فکری و حتی مذهب خود را از این مناطق اقتباس کرده اند؛ بخش عمده ای از روحانیون به نام این مناطق تحصیل کرده حوزه های علمیه هند و پاکستان هستند و چشم به دیدگاه های فکری عالمان این منطقه دارند.

بیش از نهصد کیلومتر مرز مشترک ایران و پاکستان، بسیاری از بحران های کشور پاکستان را به داخل مرز های ایران انتقال می دهد و معاندان مناطق مرزی را برای مبارزه با تشیع و جمهوری اسلامی مناسب یافته اند.

مرکز گرایش مکتب دیوبند پس از الازهر مصر بزرگترین مرکز علمی جهان اسلام شمرده می شود

مرکز گرایش مکتب دیوبند پس از الازهر مصر بزرگترین مرکز علمی جهان اسلام شمرده می شود و تاکنون بیش از 65000 فارغ التحصیل داشته است و در حال حاضر بیش از پانزده هزار مدرسه علمیه در آسیا و چهل هزار مدرسه در سراسر جهان بر اساس آموزه های این مکتب آموزش می بینند.

این مکتب در بعد سیاسی رشد قابل توجهی داشته و احزاب وابسته به آن نقش مهمی در تحولات پاکستان بازی می کنند؛ دیوبند بزرگترین اهرم تبلیغاتی در جهان اسلام به نام جنبش جهانی جماعت تبلیغ با بیش از هزاران شعبه در سراسر جهان است و آموزه های این مکتب را در اقصی نقاط جهان می پراکند و پس از مراسم حج بزرگترین اجتماع اهل سنت در جهان را برگزار می کند.

اسلام در شبه قاره هند

مسلمانان شبه قاره هند یکی از متنوع ترین مجموعه های اسلامی از نظر مذهب در میان مسلمانان جهان هستند؛ هر چند این منطقه بیشتر تحت نفوذ مذهب حنفی است اما در دل همین مذهب گرایش هایی در طول تاریخ پدید آمده که با یکدیگر در تضاد است. مهمترین فرقه های موجود در منطقه ی شبه قاره شیعیان، اهل حدیث، احناف، طرفداران مکتب کلامی ماتریدی و متصوفین است.

شیعه بزرگترین اقلیت اسلامی شبه قاره

شیعیان در برابر اکثریت سنی، بزرگترین اقلیت اسلامی را شبه قاره تشکیل می دهند و پس از ایران منطقه شبه قاره بیشترین جمعیت شیعه را در خود جای داده، نفوذ شیعیان از در منطقه شبه قاره از قدمت زیادی برخوردار است به گونه ای که گاه با تشکیل حکومت از سوی آنها منجر شده است.

هر چند آمار دقیقی درباره تعداد شیعیان در شبه قاره در دست نیست، اما بنا بر آمار گرفته شده، شیعیان بیشتر از ده درصد جامعه مسلمانان شبه قاره را به خود اختصاص داده اند. قدیمی ترین سازمان شیعی در منطقه شبه قاره «آل آینه» یا «شیعه کنفرانس» نام دارد، که در سال 1335 قمری در شهر لکنهو تاسیس شد و مهمترین هدف آن متحد ساختن شیعیان در سراسر هند بود، که بعضا اعضای آن در استقلال پاکستان نقش بسزایی ایفا کردند؛ «سازمان پاسداری از حقوق شیعیان» دومین تشکیلات قدیمی شیعیان است.

مهمترین مخالفان شیعه در شبه قاره سلفیان بوده اند، یعنی کسانی که به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم از ابن تیمیه و اندیشه کلامی او تاثیر پذیرفته است؛ هر چند تا قبل از شاه ولی الله دهلوی تقابل میان شیعه و سنی در هند وجود داشت اما از دوران او این تقابل شفافیت بیشتری یافت.

وجود دشمن مشترک خارجی کمتر اجازه بروز اختلافات و شکل گیری خشونت را می داد

در دوران های قبل از استقلال پاکستان، هر چند اختلافات اعتقادی بین شیعه و سنی وجود داشت، اما وجود دشمن مشترک خارجی و تهدید های موجود برای اصل جامعه شبه قاره کمتر اجازه بروز اختلافات و شکل گیری خشونت را می داد و این اختلافات فقط در محافل علمی . در میان نخبگان جامعه مطرح بود.

به جز محمد علی جناح بنیانگذار پاکستان و رهبر حزب مسلم لیگ که شیعه بود، بسیاری از اعضای بلند پایه این حزب نیز از بزرگان شبه قاره بودند. در جریان مبارزات استقلال طلبانه، هشتاد درصد شیعیان هند از نظریه تاسیس کشور مستقل مسلمان حمایت کردند و به تلاش های حزب کنگره هند برای جلوگیری از تشکیل یک دولت هند اعتنا نکردند.

اظهار نظر صریح محمد علی جناح مبنی بر حفظ حقوق شیعیان پاکستان امید ها در دل های شیعیان به وجود آورد که با شکل گیری کشوری مستقل هم طراز با دیگر مسلمانان قرار بگیرند. پس از استقلال نیز محمد علی جناح شخصی شیعه را به عنوان اولین شهردار کراچی «پایتخت» تعیین کرد، وی در نخستین ماه محرم پس از استقلال، دسته جات عزاداری را در شهر به راه انداخت که در پی آن سیاست مداران مسلم لیگ از جمله لیاقت خان که سنی بود در مراسم عزاداری شرکت کرد و حساسیتی در این باره وجود نداشت.

تدوین کنندگان قانون اساسی در جهت عدم حساسیت مذهبی گام برداشته اند

در قانون اساسی پاکستان هیچ اشاره ای به مذهب نشده که نشان دهنده این است که تدوین کنندگان قانون اساسی در جهت عدم حساسیت مذهبی گام برداشته اند و این عدم حساسیت به حدی بوده که در سرود ملی این کشور به نام کشور امام حسین(ع) یاد شد.

نخستین رئیس جمهور پاکستان شیعه بود

پس از استقلال نخستین رئیس جمهور پاکستان «اسکندر میرزا» شیعه بود در دو قانون اساسی این کشور در سال های 1376 قمری و 1382 قمری ، با تاکید بر انطباق با قرآن و حدیث، تصریح می کند که سنت برای هر یک از فرقه های مذهبی بر طبق تعبیر خود آن فرقه قابل اجرا است. با شدت یافتن تشکیل حکومت اسلامی توسط سلفیان اختلافات افزایش یافت.

اما در اوایل سال 1380 که برخی متعصبان سلفی تقاضای تشکیل حکومت اسلامی مطلوب خود را شدت بخشیدند، به تدریج اختلافات افزایش یافت و از دهه 60 میلادی موضوع عزاداری شیعیان به مسئله مورد درگیری بین سلفی های رادیکال و شیعیان تبدیل شد، که شیعیان نیز برای استیفای حقوق خود دست به سازمان دهی زدند.

تضییع حقوق شیعیان در دوران ایوب خان «از جمله اجبار آموزش فقه حنفی به کودکان شیعیان» باعث حضور پر رنگ تر شیعیان در عرصه سیاسی شد. قبل و بعد از استقلال شیوه برخورد اهل سنت با شیعیان یکنواخت نبوده است.

چه در دوران پیش از استقلال و چه در دوران پس از استقلال، شیوه برخورد اهل سنت با شیعیان یکنواخت نبوده و بسته به نگرش ها و گرایشات متفاوت بوده است، به عبارت دیگر؛ در حالی که در پاکستان سلفی ها که شاخه افراطی دیوبندی ها هستند به شدت با شیعیان مخالفند و از هیچ خشونت در حق شیعیان نیز دریغ نمی کنند، بریلوی ها و دیگر مذاهب غیر سلفی با شیعیان تعامل مناسبی دارند و در مراسم های یکدیگر شرکت می کنند و به دور از اختلافات مذهبی در کنار هم زندگی می کنند.

به غیر از شیعیان؛ اهل حدیث، احناف، مکتب ماتریدی و تصوف از دیگر نحل های موجود در جامعه پاکستان است که در این نوشتار به آنها خواهیم پرداخت.

اهل حدیث

این مکتب تحت تاثیر متکلمین نجد و حجاز در شبه قاره پدیدار گشت، آنها تقلید از هیچ یک از مکاتب فقهی را جایز نمی دانند و در نتیجه غیر مقلد نامیده می شوند؛ آنان معتقدند هر مسلمانی توانایی استنباط احکام از قرآن و حدیث را دارد، آنها به اجماع علمای سلف مقید نمانده اند و دامنه توحید را محدود تر کرده اند و هر عملی را که با قول یا تقریر پیامبر هماهنگی نداشت را بدعت قلمداد کرده اند؛ چنین دیدگاه هایی این گروه را به وهابیت نزدیک کرده است.

اهل حدیث ها پیش از آنکه مانند سلفی های وهابی در پی تکفیر و تهییج برای انجام عملیات های تروریستی باشند رویکرد مذهبی و فرهنگی از جمله تاسیس مدارس، مساجد و انجام امور تبلیغی دارند؛ و مرکز اصلی این گروه در گوجران واله از توابع استان پنجاب است. در سال های اخیر احسان الهی ظهیر شاخص ترین چهره اهل حدیث پاکستان بوده که دیدگاه هایی به شدت فرقه گرایانه داشت و مورد بیشترین بهره برداری ها توسط وهابیان قرار گرفت. اهل حدیث با سلفی های عربستان سعودی رابطه بسیار زیادی دارند و عربستان با توجه به دیدگاه های تند این گروه علیه مسلمانان (چه شیعه چه اهل سنت) به شدت از آنان دفاع می کند. در فاجعه خونین مکه، اهل حدیث پاکستان، به طور رسمی از عربستان حمایت کردند و عبدالرحمن سلفی حجاج ایرانی را افرادی نامید که حرمت حرم را نگاه نداشته اند و به همین سبب از بین رفته اند. در آغاز قرن بیستم نیز افرادی از میان جنبش محدثین به نام اهل قرآن پدید آمد که عقیده شان منحصر به استفاده از قرآن با طرد سنت پیامبر به عنوان منبعی شرعی استوار بود.

احناف

کم و بیش در تمام دوره ها می توان حضور پر رنگ این مذهب را در فقه و حکومت دید؛ به جز موارد اندکی حاکمان هند نیز مروج این مکتب بوده اند. امپراتوری مغول نیز سال ها بر شبه قاره هند حکومت می کردند و مغولان مسلمانان حنفی مذهب بودند که در دوران آنها فقه حنفی آیین رسمی این منطقه شد.

تا قبل از آمدن مغول ها علمای حنفی مکمل دربار، به شمار می رفتند و بعنوان ابزار قدرتی در دستان حکومت بودند و در مسائل علمی حرکتی از آنها دیده نمی شدو بیشتر تاکید بر تداوم تدریجی سنت سنت تقلید بود.

مذهب حنفی در دوران انحطاط امپراتوری مغول و ظهور بریتانیایی ها در قرن هجده و نوزده، آیین رسمی اکثریت انبوهی از نخبگان مسلمان و توده های مسلمان باقی ماند و مخالفت ها با آن سطحی و فاقد هرگونه جاذبه عمومی بود.

مکتب کلامی ماتریدی

ابومنصور ماتریدی از متکلمین قرن چهارم و موسس فرقه ماتریدیه است، خاستگاه وی ماترید از توابع سمرقند در خراسان بزرگ است؛ در آن زمان از نظر فقهی مذهب حنفی رواج کامل در خراسان داشت، از این جهت حنفی ها گرایش فراوانی به ماترید پیدا کردند در حالی که شافعی ها بیش از همه به اشعری ها گرویدند.

شاید علت دیگر استقبال حنفی مذهب از مکتب کلامی ماتریدی، تاثیر پذیری وی از اندیشه های کلامی اوحنیفه که در فقه اکبر و دیگر کتاب های او آمده است باشد؛ چنین وضعیتی سبب شده است که مکتب ماتریدی نسبت به مکتب اهل حدیث و اشاعره از عقل گرایی بیشتری برخوردار باشد.

جدای از عقاید این مکتب، به هر حال در شرق اسلامی اندیشه کلامی ماتریدی گسترش و رشد بسیاری داشته است و منطقه شبه قاره و حتی جنوب شرقی جمهوری اسلامی ایران در حوزه کلام پیرو این اندیشه اند. اما سوال اینجاست که علیرغم گرایش احناف شبه قاره به مکتب کلامی ماتریدی و تمایل بیشتر این مکتب به عقل گرایی، چگونه ممکن است که بخش معظمی از اهل سنت این منطقه در گرایش های تند حدیث گرایی غوطه ورنند.

تصوف

از دیرباز در شبه قاره فرقه ها و اندیشه های عرفانی و صوفیانه جایگاه بسیار مهمی داشته و مورد توجه عموم مردم این منطقه بوده است و در تمام ادیان این منطقه به هر حال نوعی از تصوف وجود دارد و سابقه آن گاه به چند هزار سال می رسد.

در منطقه شبه قاره، افزون بر وجود مذاهب گوناگون و متنوع خود مذهب حنفی که مذهب غالب این منطقه است دارای گرایش های گوناگونی است، که هر یک دارای اصولی اعتقادی ویژه و تفسیری منحصر به فرد از مذهب حنفی هستند؛ اگر این گرایش ها خود را به مذهب حنفی منسوب نمی کردند، نقاط مشترک فراوانی میان آنها دیده نمی شد.